

Малиніна Т. В., асистент,
«Заслужений працівник освіти України»,
провідний фахівець ректорату,
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Актуальність дослідження і постановка проблеми. В умовах інноваційних перетворень особливого значення набуває конструктивний підхід у розвитку освітнього середовища на місцевому рівні, який забезпечує умови для осмислення змін, продукування прогресивних ідей, подолання консервативних стереотипів. Необхідною умовою подальшого успішного розвитку, серед ряду інших, для країни стало створення нової нормативно-правової системи в усіх сферах державного життя, яка б відповідала міжнародним стандартам. Разом з тим, сучасний стан освіти засвідчує неспроможність системи централізованого керівництва адекватно реагувати на постійні інноваційні перетворення. Оновлення окремих структурних елементів управління не вирішує проблеми. Командно-адміністративне управління освітою не відповідає мобільному характеру сучасного суспільства і тому поступається різним формам самоуправління (учнівському, батьківському, піклувальним радам, професійним асоціаціям, товариствам, недержавним громадським інституціям), які пропонують оновити функції діяльності та розробити ефективні управлінські технології.

Організація ефективного управління якістю освіти на місцевому рівні на основі інноваційних підходів до управління дозволить врахувати особливості освітнього середовища, суспільні запити мешканців, реальні потреби конкретних навчальних закладів та ін.

Аналіз досліджень та публікацій.

Питання управління якістю освіти на різних рівнях висвітлено в роботах В. М. Гуменюк, Е. В. Лунячека, О. І. Локшиної, О. Ф. Мельникова, О. М. В. Набок та ін. Останнім часом в контексті розвитку світових освітніх систем багато уваги звертається на надання якісних освітніх послуг населенню, забезпеченню рівного доступу до якісної освіти. Разом із тим аналіз досліджень і публікацій свідчить про необхідність додаткового розгляду питання управління якістю освіти на місцевому рівні та вивчення практичних аспектів цієї проблеми.

Постановка завдання. Метою цієї роботи є висвітлення окремих механізмів забезпечення якості освіти на місцевому рівні в контексті процесів децентралізації влади в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Інноваційні, зокрема інтеграційні, процеси в системі національної освіти ставлять свої вимоги до управління її розвитком, як на державному, так і на національному рівні. Від того, наскільки ефективно буде працювати

система освіти, залежатиме задоволення політичних, економічних, суспільних та культурних потреб держави. Починаючи з 90-х років ХХ ст., державна політика України стосовно розв'язання проблем підготовки підростаючого покоління спрямована на забезпечення на законодавчому рівні прав на освіту й виховання в умовах, які відповідали б природному середовищу зростання та гармонійного виховання. Разом із тим в кінці ХХ на поч. ХХІ ст. науковці і практики все частіше звертаються до категорії якості освіти.

Категорія якості освіти, посідає одне із центральних місць при вивченні проблеми державного управління освітою. Це, насамперед, пов'язано з тим, що якість освіти як об'єкт управління виступає одним із «важливіших показників, за яким у міжнародній практиці визначають результативність системи освіти будь-якої держави та ефективність управління нею. Поняття якості освіти в останні роки все ширше входить у лексику освітян, вчених, політиків. Якість освіти визначає якість життя як окремої людини, так і суспільства в цілому, оскільки характеризується не лише кількістю набутих професійних знань і навичок, а і якістю особистісного, світоглядного, громадянського розвитку молоді. Учені та політики зазначають, що в умовах сучасної геополітичної конкуренції провідних країн за інтелектуальні ресурси виграє той, хто у внутрішній політиці реально віддаватиме пріоритет у розвитку науки, хто в центр стратегії розвитку держави ставить освіту та її якість. Таким чином, рівень інтелектуального потенціалу країни стає важливою умовою економічної та політичної самостійності держави, фактором її виживання. Зрозуміло, що вирішення такої глобальної проблеми потребує скоординованих цілеспрямованих зусиль органів державного управління, суспільства та системи освіти.

Незважаючи на те, що у світовому співтоваристві накопичено значний досвід вимірювання, оцінювання та порівнювання якості різних рівнів освіти, її складових, окремих показників тощо, для України категорія якості освіти почала використовуватись порівняно недавно. Це, насамперед, пов'язане зі змінами, що відбуваються в останні роки у політичній, економічній та соціальній сферах України.

Якість освіти є складною категорією, вказує В.Гуменюк, що має цивілізаційний, соціально-системний, національно-регіональний вимір, характеризує освітньо-педагогічне, культурне, особистісне спрямування. Вона розглядає її як процес, і як результат, підкреслюючи, що якість освіти як процес – це сукупність властивостей навчання і виховання, які визначають їх пристосованість до реалізації соціальних завдань щодо формування особистості. Якість освіти як результат – це сукупність властивостей особистості, яка фіксується через категорії культури особистості, соціальну і громадянську зрілість, рівень знань, умінь, творчих здібностей та мотивованості.

Якість освіти – це соціальна категорія, що визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві, її відповідність потребам і

очікуванню суспільства (різних соціальних груп) у розвитку і формуванні громадянських, побутових і професійних компетенцій особистості; певний рівень знань і умінь, розумового, морального і фізичного розвитку, якого досягають ті, хто навчається на певному етапі у відповідності до цілей, що плануються; ступінь задоволення очікувань різних учасників процесу освіти від освітніх послуг, що надаються освітніми установами .

Ефективне управління якістю освіти можливе лише за умов наявності в країні усталеної системи освітнього моніторингу і ефективній системі прийняття управлінських рішень на всіх рівнях влади.

Моніторинг освіти в країнах ЄС проголошувався в документі Європейської комісії у 2000 р. (European Report on the Quality of School Education: Sixteen Quality Indicators). До найбільш серйозних факторів, які ускладнюють покращення якості, було віднесено:

- *швидке збільшення інформації*, що потребує постійної модернізації змісту освіти, форм та технологій його реалізації;

- *інтенсивну децентралізацію*, спрямовану на посилення автономії шкіл, що може стати серйозним ризиком у контексті надання ними освітніх послуг високої якості;

- *неналежне ресурсне забезпечення* – потреба постійного реагування освітніх систем на швидкозмінні вимоги суспільства провокує конфлікт між необхідністю залучення все більших коштів для забезпечення трансформацій та наявними ресурсами, які виділяються з ВВП країн-членів на освіту;

- *малоефективну соціальну інклюзію*, що викликано не забезпеченням повною мірою можливостями для отримання освітніх послуг високої якості соціально незахищеним «верстам» населення .

Рекомендація Європейського Парламенту та Європейської Ради «*Про європейське співробітництво у царині якісного оцінювання шкільної освіти*»(2001) закріпила ініціативи Брюсселя, скеровані на розбудову державами-членами систем моніторингу якості освіти шляхом запровадження таких інноваційних інструментів, як самооцінювання, оцінювання роботи колегами та зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів.

Таким чином, державне управління якістю освіти – певна діяльність системи державно-громадського управління, яка покликана забезпечити збалансовану відповідність освіти різноманітним і постійно змінюваним умовам, потребам особистості, держави, суспільства та нормативно затвердженим цілям і стандартам. Всі проблеми якості мають вирішуватись через удосконалення та розвиток механізмів державно-громадського управління якістю, що є особливо актуальним на місцевому рівні.

Проблеми ефективності державного управління освітою, а саме вплив керівників освіти на сучасному етапі демократичних перетворень в Україні на якість освіти, викликають особливу увагу як у керівників освіти всіх рівнів, так й у споживачів освітніх послуг: учнів, студентів, їх батьків, керівників органів державної влади і місцевого самоврядування.

Важливо підкреслити, що одним із суттєвих завдань України є підвищення професійної спроможності управлінських кадрів сфери освіти, котрі повинні забезпечити реалізацію розпочатих реформ, що спрямовані на підвищення (відповідно до світових і європейських стандартів) рівня доступності та якості освітніх послуг, які надаються громадянам національною системою освіти.

Аналізуючи практику сучасного управління освітою, стає очевидним, що нашим закладам і установам освіти досить часто бракує грамотного менеджменту, прагнення здобувати нові знання, уміння реагувати на інформацію та зміни. Мова йде не тільки про управлінську діяльність керівника окремого навчального закладу, у полі зору сучасних науковців і практиків знаходяться управлінці районних, міських, регіональних і загальнодержавних органів управління освітою.

За останні роки в Україні був зроблений певний прорив у напрямку популяризації знань із питань державного управління освітою. У результаті цього значно підвищився інтерес науковців і практиків до наукового обґрунтування та технологічного супроводу впровадження різноманітних моделей управління навчальними закладами й досить гостро постала проблема спеціальної підготовки керівників навчальних закладів до використання інноваційних методів управлінської діяльності. Разом із тим, поширення інтересу до зазначених питань підняло й низку невирішених проблем організаційного, змістового, методичного та нормативно-правового забезпечення професійної підготовки управлінців, які працюють в освітній сфері.

Сьогодні необхідна активізація державно-громадських форм управління навчальними закладами. Особливу увагу необхідно звернути на роботу піклувальних рад, залучивши до роботи в них представників місцевого малого бізнесу та господарників, силами яких можна задовольняти певні матеріальні потреби закладу, представляти в державних і громадських органах інтереси учасників навчально-виховного процесу.

Таким чином, впровадження науково обґрунтованих соціально-педагогічних засад державного управління освітою дійсно підвищує ефективність управління, а розроблені на їх основі програми розвитку освітніх систем розширюють спектр освітніх послуг. Внаслідок цього освітні системи стають гнучкішими, варіативнішими і цим самим забезпечуються умови здобуття якісної освіти відповідно до запитів і потреб.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити такі висновки:

Освіта і наука – найважливіші сфери людської діяльності. Вони є складними ієрархічними системами, стратегічно пріоритетними, базовими для соціально-економічного розвитку суспільства, особливо для країн, що реформуються, а саме такою є Україна. Вироблення оптимальної соціально-економічної моделі, так само, як і моделі духовної, лежить насамперед у площині формування науково обґрунтованої політики в цій сфері. Конструюючи ці моделі, визначаючи шляхи їхньої реалізації, важливо не

тільки орієнтуватися на внутрішні реалії, а й відстежувати загальноцивілізаційні тенденції розвитку сучасного людства з тим, щоб не наздоганяти постійно, а досягати випереджального руху в розвитку держави.

Зростання наукових знань та необхідність постійного їх оновлення впродовж життя одного покоління об'єктивно перетворюють освіту у вирішальний фактор суспільного поступу. Тому не випадково проблеми формування інтелектуального потенціалу нації через підвищення якості й ефективності освіти посідають важливе місце в освітній політиці та практичній діяльності урядових, освітніх і громадських структур. У всіх країнах світу відбуваються інтенсивні пошуки змісту та ефективної організації освіти, найбільш адекватних об'єктивним вимогам науково-технічного і соціального прогресу.

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Необхідність змін в освітній системі обумовлена змінами в суспільстві: через фінансово-економічну нестабільність, нерівномірність бюджетних витрат, соціальну розмежованість недостатньо забезпечені потреби населення в якісній освіті. Крім того, освітня практика в нашій країні недостатньо узгоджена з європейськими нормами та стандартами.

Забезпечення якісної освіти в регіонах, рівний доступ до неї всіх жителів є пріоритетними завданнями, співзвучними з основними напрямками розвитку освіти у ХХІ столітті.

Перспективи подальших досліджень. До перспективних напрямів досліджень даної проблематики відноситься вивчення проблеми поступових якісних змін в управлінні освітою та результативність впровадження державно-громадської системи управління освітою.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гуменюк В. Нетрадиційні ресурси управління якістю освіти / В. Гуменюк // Директор школи, ліцею гімназії - № 1, 2006, С.64-69.
2. Мельников О. Ф. Парадигми фахової підготовки державних службовців [монографія] / О. Ф. Мельников. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2007. – 424 с.
3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – 128 с.
4. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики / за ред. О. Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – 160 с.
5. Набок М. В. Соціально-педагогічні засади управління освітою сільського району в сучасних умовах / М. В. Набок: Дис... канд. наук: 13.00.01
6. Професіоналізація управління освітою: політика Чеської республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18649
7. Словарь-справочник по педагогике / Авт.- сост. В. А. Мижериков; Под общ.ред. П. И. Пидкасистого.-М.: ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.